



тема:

**РАУ
заявляє про
неприпустимість
дискредитації
інституту
адвокатури**

с. 3

**НААУ
та Національна
рада адвокатів
Франції
підписали
Меморандум про
співробітництво**

с. 6

**Дайджест
діяльності
комітетів та
секцій НААУ
за лютий –
березень
2023 року**

с. 11

**Історія
адвокатури:
Адвокати
Збаражчини
кін. XIX –
поч. XX ст.
в історичній
ретроспективі**

с. 60



АДВОКАТИ ЗБАРАЖЧИНИ

кін. XIX — поч. XX ст. в історичній ретроспективі

Руслан Підставка, краєзнавець, начальник відділу туризму та охорони культурної спадщини Збараської міської ради, учасник Всеукраїнського проєкту «Історія адвокатури України» Центру досліджень адвокатури і права НААУ

Грунтовні дослідження з історії адвокатури невеличкого містечка на Тернопільщині, що отримало свою назву від місцевих князів Збараських, в спеціалізованій науковій літературі практично не проводились. Актуальність цієї теми зумовлена тим, що після створення у 1863 р. Збараського повіту тут запроваджено різноманітні адміністративні установи, в тому числі й повітовий суд, де певний період часу державних адвокатів не було взагалі.

Витоки адвокатури на Збаражчині документально встановлені з 1892 р., коли тогочасні джерела фіксують у Збаражі діяльність докторів права Юзефа Коссера, Натана Штейна та Степана Бохенського. Саме про них піде мова у цій вступній статті. У подальшому розглянемо діяльність і інших адвокатів та правників повіту, які відіграли значну роль у суспільно-політичному житті краю.

Містечко Збараж вперше згадується в історичних джерелах з 1214 р. як адміністративно-фіскальний центр Галицько-Волинського князівства у володінні княжих родів Несвізьких, Збараських та Вишневецьких. Наприкінці XVII ст. місто отримало самоуправління за маґдебурзьким правом. Протягом XVIII — першої третини XIX ст. Збараське князівство перебувало у власності магнатів Потоцьких гербу Срібна Пилява,

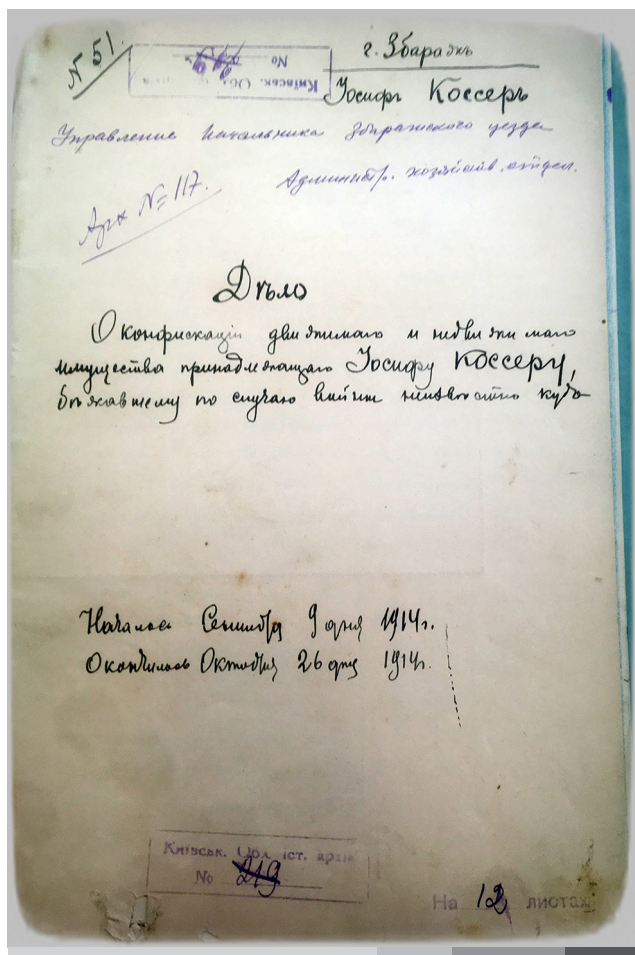


Особняк д-ра Ю. Коссера



а в другій половині XIX ст. у власності бельгійського княжого роду де Лінів.

Після утворення у 1863 р. Збараського повіту був створений повітовий суд, але до 1891 р. «штатного» державного адвоката тут не було, принаймні, тогорічний «Шематизм Королівства Галичини і Володимирії...» його ще не згадує. Це ж джерело наступного року таким називає «адвоката др. пр. Коссера Юзефа Беера», тому його можна офіційно вважати першим адвокатом у нашому місті. Списки виборців Збаражі 1938 р. на вул. Г. Сенкевича, № 29 фіксують адвоката «мойсеєвого віросповідання» (єврея),



д-ра Коссера Юзефа (08.02.1855 р. н.), що проживав в цьому виборчому окрузі разом з Ернестиною Коссер (13.03.1869 р. н.) від 1891 р., тобто він, очевидно, не є уродженцем міста, а прибув сюди на роботу на початку 90-х років XIX ст. Через 5 років до нього «приєднується» др. права Натан Штейн (дідусь відомої збаражанки, письменниці зі світовим ім'ям Іди Фінк (Ландау)), а перед Першою світовою і др. Степан Бохенський.

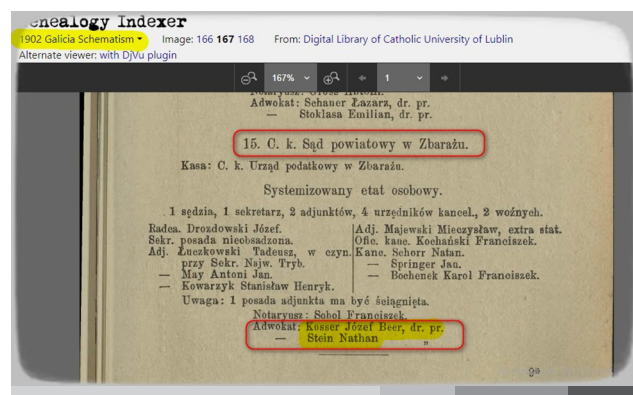
У міжвоєнний період число збаразьких адвокатів значно зросло. З 1894 р. Ю. Коссер, серед інших відомих людей Збаража, був членом товариства «Червоного Хреста Галичини». У першій половині другої декади XX ст. (до поч. Першої світової війни) др. Ю. Коссер, разом зі своїм колегою, адвокатом Натаном Штейном входили до Опікунської Ради Державної Збаразької гімназії з польською мовою викладання ім. Г. Сенкевича.

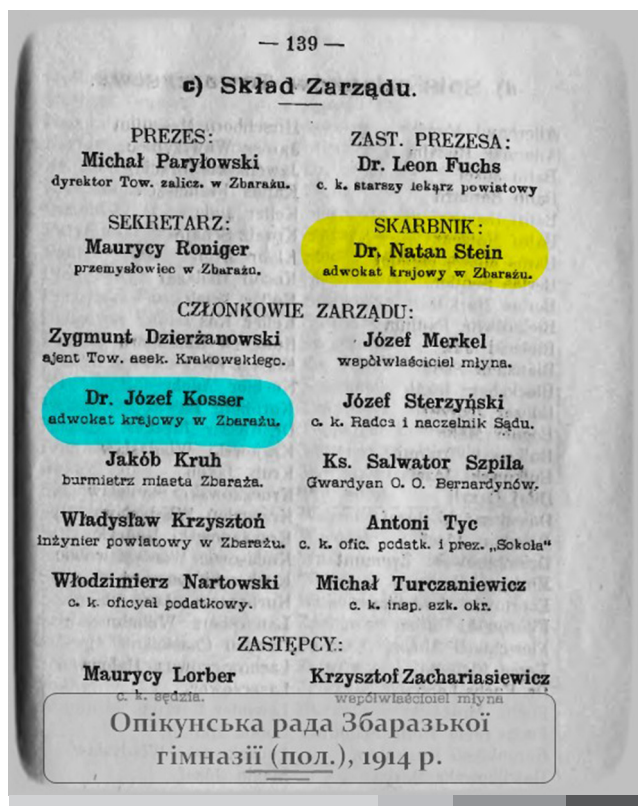
У 370-му фонді Державного архіву Тернопільської області є «Дело о конфискации имущества Коссера

Иосифа, выехавшего в связи с военными действиями (мається на увазі — зі Збаража) від 9 серпня 1914 г.», тобто майже за два тижні до вступу російських військ до нашого міста. Тому дім Коссера по вул. Сенкевича використовувався як казарма Шлісельбурзького полку, потім канцелярія і квартира ст. лікаря VI-го корпусу, а пізніше і як школа для дітей польської національності. Після завершення війни адвокат повернувся до Збаража і продовжив свою професійну діяльність. Адвокатську практику в Збаражі др. Ю. Коссер провадив (згідно з відомими джерелами) ще у 80-річному віці, фактично, до початку Другої світової війни. Упокоївся (очевидно, своєю природною смертю, бо в базі Яд Вашем його немає) ветеран адвокатської справи 22 березня 1942 р. у своєму ж будинку № 29 по вул. Міхновського (кол. Г. Сенкевича, тепер — Незалежності, № 7) у віці 86 років.

Другим державним адвокатом у Збаражі був доктор права Натан Штейн, який у «Шематизмі»

1897 р. вже зазначений як адвокат Збаразького повітового суду. 21 вересня 1892 р. Натан (або Нахім) Штейн одружився у Відні з Кені Йеті Гіршхорн (дочкою Давида і Сари Гіршхорнів). Там же і цього ж року народилася Фанна (Францішка). Її брат Ернест (1897 р. н., який помер у віці 1 рік і 4 міс.), сестра Юлія (1897 р. н.) та сестра Гелена (Хала,



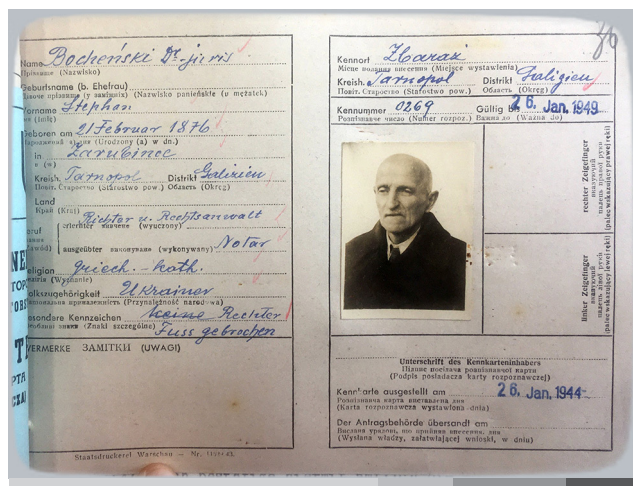


1900 р. н.) народилися вже у Збаражі, куди переїхало подружжя Штейнів. До початку Першої світової війни сім'я винаймала квартиру з 5 кімнат в особняку Ронігерів на вул. А. Міцкевича, поблизу так званої «Соболівки» — польсько-українського торгового центру, названого на честь фундатора і тодішнього збараського нотаріуса Францішка Соболя та його сина Вацлава (теж нотаріуса). Власник особняка — Моріс Ронігер був рідним братом дружини Хаскеля Ландау — Басі Брейне, а їх син Людвік якраз і був зятем Натана Штейна.

Крім професійної діяльності, др. Н. Штейн також входив до Опікунської ради Збараської державної гімназії і ліцею з польською мовою викладання ім. Г. Сенкевича і навіть певний час був її «скарбником» (касиром). Як і його колега «по цеху» др. Ю. Коссер, адвокат Н. Штейн теж був змушений покинути Збараж на період воєнних дій 1914-1917 рр., а повернувшись після війни, згідно зі Списком виборців м. Збаража 1922 р. оселився з дочками фармацевтом-аптекаркою Галою (22 р.), Юлією (24 р.) та зятем — купцем Ізраелем Гіршхорном (28 р.) на Ринку № 9. База даних сайту «Gesher Galicia» зазначає, що «Др. Нatan Штейн помер вже

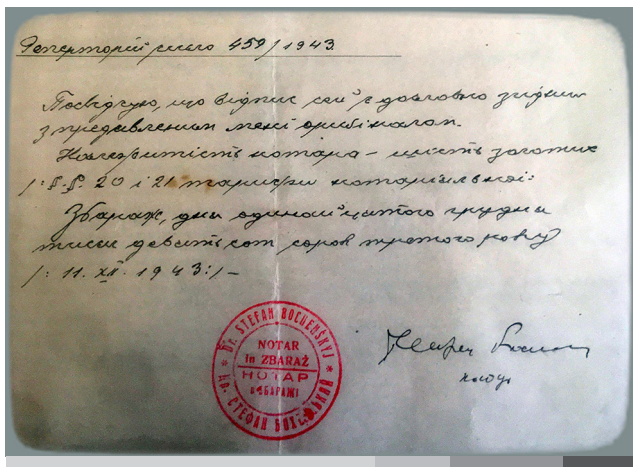
вдівцем у 1924 р. у м. Збаражі у віці 68 років», хоча календар «Haliczanin» за 1925 р. ще «по традиції» згадує його ім'я серед адвокатів Збаража. Його повний тезка і теж правник др. Натан Штейн (1857 р. н.) був в 1914 р. (якраз саме тоді, коли «наш» адвокат виїхав із Збаража) головою окружного суду в м. Мангеймі і «першим євреєм — головою суду в Німеччині», але помер він аж у 1959 р.

Першим українським приватним адвокатом Збаража був один з синів Красноселецького пароху о. Івана Бохенського — Степан Бохенський, який народився 21 лютого 1876 р. в с. Зарубинці



Збараського повіту, де його батько свого часу був капеланом. Церква в с. Зарубинці втратила статус парохії в 1845 р. і функції адміністратора та капелана тут з 1850 по 1869 роки виконував о. Яків Горбачевський (батько майбутнього академіка Івана Горбачевського), а в період 1869 — 1876 рр. — о. Іван Бохенський. В цьому ж 1876 році молодий священник о. Іван отримав парафію церкви Св. Дмитра в с. Красносільцях, залишивши після себе адміністратором о. Івана Герасимовича (1876-1885), а після останнього на Зарубинці в 1885 р. прийшов майбутній Збараський декан





та лавний магістрату о. Олексій Заячківський і вже за нього була відновлена повноцінна парохія.

З тогочасних історичних джерел відомо, що **адвокат Степан Бохенський** закінчив Тернопільську гімназію та правничі студії у Львові, отримав у 1901 р. докторський ступінь з юриспруденції, з 1902 р. працював практикантом у Тернопільському окружному суді, а з 1908 р. відкрив власну адвокатську практику в Збаражі. Зі спогадів збаражан довідуємося, що др. С. Бохенський захищав, в основному, українців та надавав їм юридичні консультації за досить помірну плату, адже, як відомо, українське населення міста і повіту не належало до заможної частини громади. Після розпаду Австро-Угорщини Степан Бохенський був активним учасником Листопадової національно-демократичної революції, відомої під назвою «Листопадовий зрив» і перебрання влади у Збаражі 01 листопада 1918 р. Згодом він очолював громадську раду при повітовому комісаріаті, Харчовий уряд колишнього Міністерства Апровізації (згодом Харчова Управа), але через конфлікт з повітовим старостою д-ром Мироном Вітошинським демонстративно залишив цей пост «зі шкодою для населення».

В період II-ї Речі Посполитої 1920-1930 рр. працював приватним адвокатом, а в період німецької окупації Збаража з 2 липня 1941 по 6 березня 1944 р. був нотаріусом. Проживав С. Бохенський «за Польщі» по вулиці, названій на честь польського поета і драматурга Зигмунта Красінського (Dr. Stefan Bocheński, Krasińskiego № 2 (1936)), «за німців» — по вул. Короля Данила («König-Danylo Straße», № 3 (1942)), колишній вул. «Героїв-кантемирівців», а зараз перейменованій на честь його сестри — «педагогині, поетки і етно-

графині», соратниці Михайла Грушевського, Василя Стефаника, Михайла Коцюбинського, Гната Хоткевича, Антона Крушельницького — Євгенії Іванівни Бохенської. За цією ж адресою проживали дружина Зеновія Бохенська (02.04.1875 р. н., з дому Алеськевич) та, очевидно, дочка Ольга (25.10.1904 р. н.).

Син адвоката Степана Бохенського — Ярослав Бохенський був студентом факультету журналістики Львівського університету, автором гумористичної п'єси про наше місто під назвою «У малому тихому містечку» (постановку якої здійснив режисер, проф. Федь Когут у Великій залі Українського Народного Дому 16.10.1932 р.). Епітафія на надгробку Я. Бохенського повідомляє нам обставини і рік його смерті: «Загинув трагічно у 1936 р.». Серед збаражан тоді ходили чутки, що «адвокатів син» втопився (чи його втопили) в одній з Балканських країн (чи то Сербії, чи то Македонії), будучи представником польської дипломатичної місії (враховуючи журналістський фах, можливо, — прес-аташе консульства). Розвідувальна специфіка дипломатичної служби мала, очевидно, і свої побічні ефекти..., а якщо врахувати, що «Підпоручник резерву Ярослав Бохенський (син Степана, народжений у Збаражі 1910-05-06) був відзначений державною військовою нагородою Польщі», то все виглядає логічно. У цьому ж 1936 році тіло дипломата привезли на батьківщину і поховали на Збаразькому кладовищі.

Більшість досліджень про адвоката і доктора права С. Бохенського повідомляють, що він «помер у Збаражі в 1949 р.», однак могили його на греко-





католицькій частині Збаразького цвинтаря виявити не вдалося. Так, наприклад, П. Гуцал зазначає: «Діяльний в українському громадському житті. У 1941-44-х рр. — нотаріус. Помер 1949 р. у м. Збаражі». Правда, колега д-ра Бохенського з тих часів, теж відомий збаразький адвокат Іван Зварун пише, що С. Бохенський після Першої світової «відійшов від українського громадського й політичного життя!» А стосовно смерті, то той же І. Зварун обтічно зазначає, що «помер на рідних землях у п'ятдесятих роках», напевно, маючи на увазі, що — не на еміграції?! Завдяки допомозі колег-краєзнавців зі Львова, що займаються дослідженням Янівського цвинтаря, вдалося отримати фото надгробку з написом на мармуровій плиті наступного змісту: «Др. Степан Бохинський 21. II. 1876+21. I. 1948 Милосердія двери отверзи намъ».

Незважаючи на помилку в написанні прізвища, точна дата народження і вчений ступінь доктора дозволяють обґрунтовано припустити, що це саме він. Обставини смерті ще належить встановити.

Збаражчина дала адвокатурі не одне покоління професійних адвокатів. У цій розвідці мова про перших трьох адвокатів, які стояли у витоків і зародження адвокатської справи у Збаражі. В подальших дослідженнях є потреба розкрити діяльність і інших активних діячів «збаразької адвокатури». Історія їх професійної та громадсько-політичної діяльності в повному обсязі до наукового обігу ще не введена.

Р. С. Іконографічні матеріали до статті: Державний архів Тернопільської області, база даних Яд Вашем, цифрові бібліотеки Республіки Польща.